

Tilburg University

Tijdschriftartikelen via het netwerk

Geleijnse, J.P.J.; Kluiters, C.

Published in:

Open: Vaktijdschrift voor Bibliothecarissen, Literatuuronderzoekers, Bedrijfsarchivarissen en Documentalisten

Publication date:

1995

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):

Geleijnse, J. P. J., & Kluiters, C. (1995). Tijdschriftartikelen via het netwerk: Een project van Elsevier Science en de Katholieke Universiteit Brabant. *Open: Vaktijdschrift voor Bibliothecarissen, Literatuuronderzoekers, Bedrijfsarchivarissen en Documentalisten*, 27(11), 342-344.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

tijdschriftartikelen via het netwerk

Een project van Elsevier Science en de Katholieke Universiteit Brabant

Hoe kan wetenschappelijke informatie sneller en doelmatiger bij de gebruiker komen? Dat houdt zowel bibliotheken als uitgevers bezig. Bij de Katholieke Universiteit Brabant (KUB) loopt momenteel een project om tijdschriftartikelen full-text op het netwerk aan te bieden. Een belangrijk uitgangspunt daarbij is: nauwe samenwerking tussen bibliotheek en uitgever.

Op 25 april 1995 kwam de elektronische bibliotheek een stap dichterbij. Vanaf die datum zijn de ruim 120 tijdschriften van Elsevier Science (ES) waarop de KUB is geabonneerd via het universitaire netwerk raadpleegbaar voor studenten en medewerkers van de universiteit. Vanaf meer dan 2 000 werkplekken kan door de artikelen worden gebladerd vanaf het scherm en kunnen de artikelen worden geprint. Opvallend aan deze nieuwe service is de nadrukkelijke integratie tussen snelle zoekacties in de referentiedatabase en het bekijken van de bijbehorende images.

Voordelen voor de gebruiker

Deze innovatie heeft een aantal voordelen. De gebruiker heeft vanaf zijn werkplek directe toegang tot het wetenschappelijke tijdschrift. De kloof die er traditioneel was tussen gegevens over een artikel (secundaire informatie) en het artikel zelf (primaire informatie) is opgeheven. Ook kan er via de verschillende zoekmogelijkheden meer nuttig gebruik worden gemaakt van het aanwezige waardevolle materiaal. Er ontstaan

grotere mogelijkheden voor maatwerk-service. Verder is de informatie voor de gebruiker altijd aanwezig. Voorbij is een situatie waarin een tijdschrift niet beschikbaar was omdat een ander het in gebruik heeft, omdat het ontvreemd is of omdat het bij de binder ligt. De elektronische toegang tot de tijdschriften levert tevens een schat aan informatie op over het feitelijk gebruik, over de werkelijke interesse van de eindgebruiker en over het informatiezoekgedrag; allemaal zaken waarover bibliothekmensen vaak veel beweren maar weinig echt weten.

Samenwerking bibliotheek/uitgever

Samenwerking tussen een bibliotheek en een uitgever is in zekere zin vanzelfsprekend vanwege de verstrengelde belangen in de informatieteketen. Toch is ook duidelijk dat de belangen niet altijd parallel lopen. Er zijn - niet alleen in ons land - belangrijke discussies gaande tussen universiteiten en uitgevers over auteursrechten, over electro-copying en over electronic publishing door de auteurs zelf. De aanhoudende prijsstijgingen van boeken en tijdschriften vormen daarnaast een wezenlijke bedreiging voor een verantwoord collectievormingsbeleid in een situatie van krimpende budgetten.

De belangen van uitgevers en universiteiten kunnen echter samenvallen als het gaat om de vraag hoe de produktie en disseminatie van wetenschappelijke informatie efficiënter kan worden opgezet en hoe nieuwe technische mogelijkheden

kunnen worden geëxploreerd. Mogelijkheden, die ertoe kunnen leiden dat de gebruiker sneller en doelmatiger toegang krijgt tot gekwalificeerde wetenschappelijke informatie, vandaag op de werkplek op de universiteit, morgen op de studentenkamer thuis en overmorgen waar ook ter wereld.

Het nu gelanceerde experiment, dat in zijn vorm uniek is in Europa, zal - naar verwachting - ook leren hoe de elektronische bibliotheek wordt gewaardeerd, hoe de gebruikers ermee omgaan en wat eventueel moet worden gedaan om de dienstverlening in de toekomst te verbeteren en de gebruikersvriendelijkheid verder te vergroten.

Gefaseerde aanpak

Elsevier Science gelooft in een stapsgewijze invoer van elektronische mogelijkheden. Deze gefaseerde aanpak leidt zowel aan de kant van de uitgever als aan de kant van de bibliotheek tot een leercurve. De invoering van nieuwe elektronische mogelijkheden kent vele strategische, organisatorische, bestuurlijke en operationele aspecten. Te denken valt aan zaken als: produktie en uitlevering van elektronische informatie, prijsstelling van die informatie, leveringsvoorwaarden, geautoriseerde gebruikersgroepen, beveiligingsmechanismen etc. Deze aspecten vereisen een veelvuldig en intensief overleg tussen uitgever en bibliotheek.

In 1991 is de projectmatige samenwerking tussen de KUB en Elsevier Science begonnen met de aanlevering van in SGML (= Standard General Mark-up Language) gecodeerde abstracts, beter bekend

als CAPCAS. De ervaringen met dit experiment waren aan beide zijden dermate positief dat vrijwel onmiddellijk na afloop van dit experiment (1993) de besprekingen zijn gestart over het inmiddels operationele project met elektronische full-text.

Tegelijkertijd is in de VS een aantal samenwerkingsexperimenten gestart met enkele vooraanstaande universiteiten. Deze experimenten zijn bekend onder de naam TULIP (The University Licensing Programme). Het betreft een selectie van ruim veertig tijdschrifttitels in het wetenschapsgebied materiaalkunde.

Sinds enige maanden is Elsevier Science in de VS bezig met een commercieel experiment door voor alle 1 200 tijdschriften elektronische files aan te bieden onder de naam Elsevier Electronic Subscriptions (EES). De volgende stap zal zijn EES uit te breiden naar een volledige marktimplementatie en vervolgens in nauw contact met de klant en na een goede marktcommunicatie regelmatig nieuwe 'releases' met grotere functionaliteit te ontwerpen en op de markt te brengen.

In het Europees project ELSA wordt door Elsevier Science samen met De Montfort University (Leicester, UK) bijv. reeds ervaring opgedaan met volledig SGML gecodeerde artikelen.

In Nederland wordt door Elsevier gesproken met een aantal universiteiten om mogelijkerwijs tot eenzelfde route als die van de KUB te komen. Zowel de Rijksuniversiteit Groningen als de Rijksuniversiteit Utrecht bijv. zijn op dit moment bezig de toepassingsmogelijkheden

te onderzoeken van de eerdergenoemde CAPCAS-informatie.

Productieproces

Het aanbieden van 10 000-15 000 artikelen per jaar via het netwerk op een efficiënte en acceptabele wijze is geen sinecure. Aan uitgeverzijde moesten veel achterliggende zaken ontwikkeld worden, bijv. het starten van een elektronische produktiefaciliteit, maar ook het opzetten van nieuwe distributiemethodes.

In de dagelijkse praktijk betekent dit dat er vanuit Amsterdam elke twee weken een speciaal voor de bibliotheek van de KUB geproduceerde CD wordt verstuurd naar het rekencentrum van de KUB. Op deze CD staan de elektronische files van (gemiddeld) 50 tot 75 tijdschriftissues. De KUB heeft een elektronisch abonnement op ca. 120 tijdschrifttitels van Elsevier Science (inclusief titels die onder andere 'imprints' verschijnen zoals Pergamon en North-Holland). Deze elektronische files vergen per CD gemiddeld 300-600 Mb aan opslag, oftewel zo'n 200 floppy disks... Een optelsom leert dat jaarlijks een aanzienlijke opslagcapaciteit vereist is. De files die worden geleverd bestaan feitelijk uit drie componenten, die de bouwstenen zijn voor implementatie in een database-omgeving:

- SGML gecodeerde abstracts;
- Pagina Images (elke pagina een TIFF Image file);
- 'Dirty' ASCII voor elke pagina (OCR gegenereerd).

De productie van deze elektronische files komt tot stand door de gedrukte versie van het tijdschrift via een

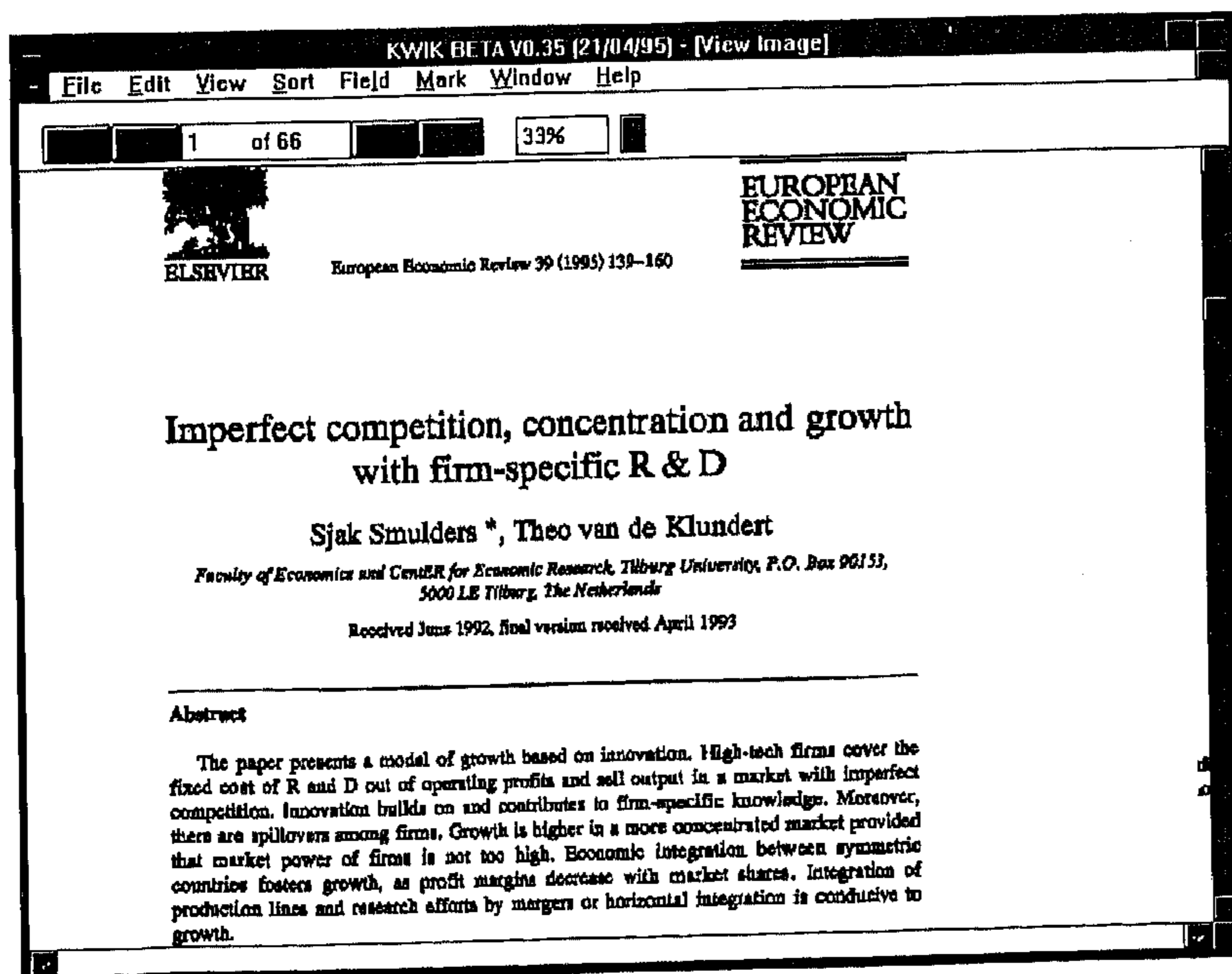
externe producent te laten scannen. Vanuit de vijf uitgeeflocaties van Elsevier Science vindt onmiddellijk na het verschijnen van nieuwe tijdschriftissues verzending plaats naar het productiecentrum. Nadat de elektronische files zijn afgeleverd bij Elsevier Science in Amsterdam en deze zijn gevalideerd, wordt de CD voor de KUB geproduceerd.

Gemiddeld vijf weken nadat een gedrukt tijdschriftenissue wordt verstuurd vanuit de vijf uitgeeflocaties arriveert de CD bij de KUB. Bovendien is Elsevier Science al ver gevorderd met het ombouwen van het productieproces om een volledig mediumonafhankelijke output te creëren. Het is de bedoeling om daarbij ook de artikelinformatie voor de gedrukte versie van het tijdschrift elektronisch beschikbaar te stellen.

Infrastructuur

Ook aan de kant van de bibliotheek en het rekencentrum van de KUB moest een groot aantal zaken worden gerealiseerd. Er was een adequate infrastructuur nodig, een uitgebalanceerd universiteitsnetwerk met aansluitingen op alle werkkamers. Eveneens moest er voldoende computercapaciteit op alle werkplekken zijn. Zoals bekend, beschikt de KUB over ruim 2 000 geïntegreerde werkplekken voor medewerkers en studenten (minimaal 80386SX, maar steeds meer 80486-machines, alle uitgerust met MS-Windows software en verbonden met Novell-servers), waarvan er voor studenten bijna 450 in de bibliotheek beschikbaar zijn. Verder moest een image server worden geïnstalleerd en voorzien van de nodige software. M.b.t. deze ontwikkeling participeerde de KUB in het SURFdoc-project, op basis waarvan een MS-Windows/Winsock PC-applicatie werd ontwikkeld die het mogelijk maakt image-verzamelingen ondermeer in een Local Area Network (LAN) op het scherm te bekijken (viewen) en te printen. De communicatie tussen een referentiedatabase en de image server moest worden afgestemd.

Een nieuwe gebruikersinterface, KWIK, werd door de KUB ontwikkeld in samenwerking met Digital. Carnegie Mellon's Mercury software die in de VS draait in een Unix/Motif omgeving werd in dit project naar MS-Windows gebracht. Er werd een nieuw search engine, TRIP, gekozen om een betere performance bij grote full-text bestanden te verkrijgen. Databases moesten in verband hiermee worden geconverteerd. Ten slotte dienden proble-

DE EERSTE PAGINA VAN EEN ELSEVIER-ARTIKEL.

men met de selectie van de juiste printers, maar ook met zaken als snelle decompressie te worden aangepakt. Wat dit laatste betreft is door het Rekencentrum van de KUB, in samenwerking met Carnegie Mellon University, nu een decompressie-algoritme ontwikkeld, waardoor het naar de PC overgehaalde Tiff-image binnen enkele seconden kan worden uitgepakt. Hierdoor is bladeren echt bladeren en hoeft er geen halve minuut op de volgende pagina gewacht te worden.

Gebruikersreacties

Het gebruik van de elektronische artikelen wordt zorgvuldig 'gelogd', terwijl daarnaast vóór de start van het project, tijdens het project en na afloop gesprekken met gebruikersgroepen zijn of worden gehouden. Op deze wijze kan een goed beeld worden verkregen van het feitelijk gebruik. Verwacht wordt dat na ongeveer een jaar een verantwoorde conclusie uit het gebruik kan worden getrokken en ook duidelijk wordt in hoeverre deze elektronische dienstverlening door de gebruiker wordt geapprecieerd, voorlopig nog naast het gedrukte tijdschrift in de boekenrekken van de bibliotheek.

Conclusie

Deze innovaties roepen soms ook vragen op. Is er nog wel een rol voor de bibliotheek, nu de gebruiker zelf on line informatie kan raadplegen en documenten naar zijn of haar werkplek kan halen? Vooropgesteld kan worden dat deze vraag ook zonder een project als dit gesteld kan worden. Steeds vaker immers bieden informatieleveranciers eindgebruikers toegang tot primaire en secundaire informatie zonder dat de bibliotheek daar tussen komt of waarbij de bibliotheek hooguit als administratiekantoor mag optreden.

In onze visie blijft het belang van de bibliotheek onverkort overeind en vindt de bibliotheek haar meerwaarde in korte lijnen met haar gebruikers. Daardoor moet een bibliotheek in staat zijn adequate maatwerk-service te leveren, instructie en faciliteiten voor kennisnavigatie te bieden en de gebruiker te ondersteunen bij het verwerven van informatie. Daarbij doet het er niet toe of het om gedrukte of elektronische informatie gaat en is het onverschillig of die informatie zich in een gesloten magazijn bevindt of via Internet traceerbaar is.

Het samenwerkingsproject tussen de KUB en Elsevier Science heeft aangetoond dat het technisch en organisatorisch goed mogelijk is tijdschriften elektronisch aan te bieden op de werkplek van studenten en medewerkers van een universiteitsbibliotheek. Maar het laat ook zien dat zowel aan de kant van de uitgever als van de bibliotheek veel voorwaarden moeten worden vervuld om het materiaal effectief beschikbaar te stellen en op grote schaal te kunnen gebruiken. Vooral is echter duidelijk dat met dit resultaat de elektronische bibliotheek werkelijk heel dichtbij komt.

Belangrijk is ook dat door samenwerking bibliotheken en uitgevers het nieuwe elektronische traject kunnen verkennen en nieuwe mogelijkheden daadwerkelijk kunnen realiseren. Dat gebeurt in de gemeenschappelijke overtuiging dat de gebruiker gebaat is bij een grotere toegankelijkheid van wetenschappelijke informatie.

onthoudt uw dag!

15 november

VOGIN en NVB-WB. Gemeentebibliotheek Rotterdam. Najaarsvergaderingen. Thema (i.s.m. VVBAD en NVB-SG): Online publishing (wetenschappelijke publikaties).

23 november

NVB-OB. Den Haag. Najaarsledenvergadering.

24 november

NVB-HB. Hogeschool van Amsterdam, Fac. Gezondheidszorg. Najaarsledenvergadering. Thema: Kwaliteit en de praktijk. NVB-WB. Rijswijk. Excursie Octrooiraad.

27-28 november

Grey literature '95 seminar. Amsterdam. (Zie Open 27(1995)7/8, p. 248.)

28 november

UB LUW. Cursus 'Informatiebronnen milieu'. (Zie Open 27(1995)10, p. 325-326.)

1 december

NVB. Utrecht, APS-vergaderencentrum. Algemene ledenvergadering. Thema: De 'gang van het boek' in de digitale bibliotheek.

7 december

PBC Noord-Brabant. Symposium. (Zie Open 27(1995)10, p. 314.)

14 december

NBLC. Ledenvergadering.

31 december

Uiterste inzendtermijn Victorine van Schaickfonds. (Zie Actueel.)

29-31 januari 1996

BOBCATSSS symposium. Boedapest. (Zie Open 27(1995)10, p. 326.)

20-28 april

NVB-WB i.s.m. VVBAD. Studiereis Denemarken.

25-27 september

Third European Serials Conference. Dublin, Ierland.